

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

*До 55-річчя кафедри
фінансів ім. С. І. Юрія*

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Збірник матеріалів
XXI Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів
і молодих вчених

Том 1

Тернопіль
2024

Тарас Сидор

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Світлана Коваль

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ: ПРИНЦИПИ, ВАЖЕЛІ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Бюджетна політика передбачає сукупність дій і заходів держави, спрямованих на реалізацію заходів і програм сприяння соціально-економічному розвитку країни. В практичній площині бюджетна політика проявляється при використанні «...форм та методів мобілізації фінансових ресурсів та їх розподілу і являє собою цілісну єдність формування і використання коштів бюджетів усіх рівнів, яка реалізує стратегічні цілі державної економічної політики» [5]. Ефективна бюджетна політика формується на основі обґрунтованих підходів та сприяє узгодженню з ключовими напрямками бюджетної доктрини держави.

На практиці забезпечення ефективної бюджетної політики передбачає використання інструментів, важелів та методів бюджетного механізму (див. рис. 1). Розглядаючи поняття бюджетної політики у соціальній сфері потрібно зазначити, що вона вбачає нівелювання перекосів ринкового механізму перерозподілу доходів фізичних осіб, вирішення питань рівня бідності громадян, забезпечення гідного рівня та якості життя населення, їх можливості отримати освітні, медичні та культурні послуги. Сьогодні доволі актуальним питанням є визначення і обґрунтування основних напрямів бюджетної політики у соціальній сфері через склад і структуру видатків державного і місцевих бюджетів соціального спрямування.

Розвинуті країн світу характеризуються високими стандартами у сфері соціального захисту громадян. Базовим положенням при формуванні бюджетної політики у соціальній сфері є принцип, викладений у статті 25 «Загальної декларації прав людини» ООН, який трактує, що: «кожна людина має право на такий життєвий рівень... необхідний для підтримки здоров'я і благополуччя її особисто і її сім'ї, і право на забезпечення у випадку безробіття, хвороби, інвалідності, удівства, настання старості чи інших випадків втрати засобів до існування із незалежних від неї обставин» [1]. Зважаючи на це, система бюджетного забезпечення соціальної сфери передбачає дотримання принципів гарантування кожній особистості права на задоволення своїх особистих потреб на рівні, який є економічно визначеним та суспільно прийнятним.

Ключовим етапом у побудові ефективної бюджетної політики, зокрема у соціальній сфері, є обґрунтований розподіл бюджетних ресурсів країни між різними рівнями адміністративно-територіальних одиниць країни. Близької за змістом думки притримується Г. Герасименко і зазначає, що «...головним джерелом фінансування послуг соціального призначення є бюджетні кошти» [3].

Базові принципи бюджетної політики у соціальній сфері представлено у таблиці 1.

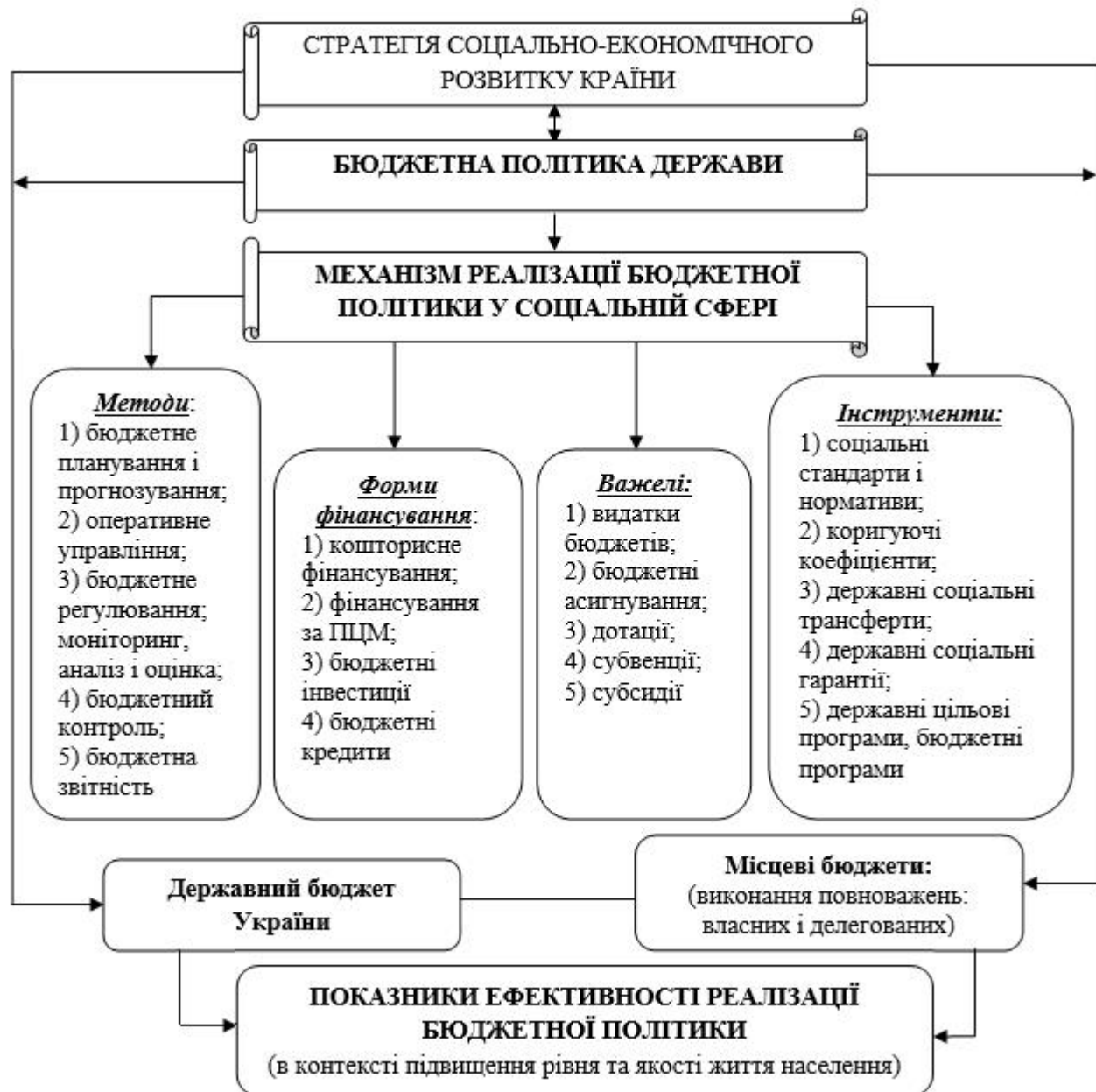

Рис. 1. Механізм реалізації бюджетної політики у соціальній сфері [6]

Реалізація бюджетної політики у соціальній сфері передбачає активне застосування сукупності методів, важелів, форм та інструментів, за допомогою яких держава забезпечує виконання соціальної функції. До складу методів бюджетного забезпечення соціальної функції держави слід віднести:

– *бюджетне прогнозування та планування*. Це складний науково обґрунтований процес, спрямованим на визначення параметрів бюджетних ресурсів та їх розподіл для забезпечення соціальних цілей за різними напрямками. Дана сфера фінансової діяльності держави має на меті отримання виважених управлінських рішень у соціальній сфері, особливо що стосується бюджетного забезпечення соціальної сфери;

– *оперативне управління, яке передбачає ефективну управлінську діяльність за рухом бюджетних ресурсів для забезпечення соціальних цілей та спрямоване на досягнення відповідних завдань;*

Таблиця 1

Принципи бюджетної політики в соціальній сфері [2]

№ п/п	Принципи	Характеристика принципів
1.	Економічної обґрунтованості	полягає у врахуванні реальних економічних можливостей держави в процесі реалізації політики у сфері бюджетного забезпечення надання послуг населенню соціального призначення;
2.	Плановості і прогнозованості	полягає у використанні бюджетних ресурсів відповідно до розроблених раніше показників;
3.	Комплексного характеру фінансування	його суть полягає у необхідності поєднання різних форм у процесі бюджетного забезпечення соціальних послуг, що дає змогу досягти більш повного задоволення суспільних потреб і забезпечити ефективніше використання бюджетних ресурсів;
4.	Ефективності використання коштів	означає отримання максимального корисного ефекту за рахунок мінімального або наперед визначеного обсягу бюджетних ресурсів;
5.	Контрольованості	передбачає використання різних видів, форм і методів бюджетного контролю (в тому числі і індивідуального самоконтролю) за використанням коштів.

– *бюджетний контроль* спрямований на проведення контрольних заходів суб'єктами контролю щодо цільового та раціонального використання коштів бюджетів різних рівнів у соціальній сфері;

– *бюджетна звітність*, яка передбачає проведення аналізу та оцінки ефективності бюджетного фінансування програм і заходів, які реалізуються у соціальній сфері.

Формами бюджетної політики є її «...постатейне фінансування, фінансування за програмно-цільовим методом та бюджетні інвестиції, які передбачають використання коштів бюджету розвитку на соціальну сферу» [7].

За визначенням В. Дем'янишина, бюджетне фінансування є «...сукупністю грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням коштів централізованого грошового фонду держави, які реалізуються шляхом безповоротного і безоплатного надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом» [4, с. 37].

Шляхом використання бюджетного фінансування як форми фінансового забезпечення, формуються необхідні фінансові ресурси для забезпечення діяльності та розвитку суб'єктів господарювання. Основними формами бюджетного фінансування є певні способи визначення бюджетних коштів на заходи і програми, заплановані у бюджеті.

Механізм реалізації бюджетної політики у соціальній сфері забезпечується через бюджетне фінансування та видатки державних цільових фондів соціального призначення. Його основною метою є зростання рівня та якості життя громадян, що розраховується шляхом визначення показників (індикаторів) за окремими групами соціальних потреб і послуг.

Таким чином, бюджетна політика є складовою економічної і фінансової політики держави, а також одним із вагомих інструментів державного

регулювання соціально-економічного розвитку держави. В основі формування бюджетної політики будь-якої держави повинна бути покладена стратегія її соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини: URL: <https://lawyersunion.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Deklaratsiya-prav-lyudyny.pdf>
2. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
3. Герасименко Г. Оцінка бюджетних програм в Україні: обґрунтування соціальних ефектів та каналів впливу на досягнення соціальних цілей. *Вісник ТНЕУ*. 2017. № 4. С. 67-76.
4. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної. *Світ фінансів*. 2007. Вип. 1 (10). С. 19–34.
5. Ладюк О. Д. Соціальна ефективність бюджетних програм як стратегічна мета вдосконалення міжбюджетних відносин. *Вісник університету «Україна»*. 2012. № 15. С. 55-58.
6. Сидор І. П. Бюджетна політика у функціонуванні соціальної сфери: проблеми визначення ефективності. *Світ фінансів*. 2016. Випуск 3. С. 7-17.
7. Фінанси: Підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ: Знання, 2008. 611 с.